

ISBN: 978-975-2482-88-3

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

Ketebe Yayınları: 46

Tarih

Editör

Sezai Saraç

Kapak

Harun Tan

Düzeltili

Salih Mercan

Mizanpaj

Nilgün Sönmez

1. BASKI

2010

Ketebe Yayınları

Sertifika No. 34989

Maltepe Mahallesi Fetih

Caddesi No: 6 Dk: 2

Topkapı 34010 İstanbul

Tel: 212.612 29 30

e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt

İhlas Gazetecilik A.Ş.

Matbaa Sertifika No: 12227

Merkez Mah. 29 Ekim Cad.

İhlas Plaza No: 11 A/41

Yenibosna Bahçelievler / İstanbul

Tel: 212.454 37 11

7. BASKI
Haziran 2018

ketebe.com

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ne aittir. İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Türkçe Ezan ve Menderes

Bir Devrin Yazılamayan Gerçekleri

M U S T A F A A R M A Ğ A N

KETEBE

Mustafa Armağın

Urfalı bir anne-babanın çocuğu olarak Cizre'de dünyaya geldi (1961). Üniversiteye kadarki eğitim hayatını ilk yazı denemelerine başladığı Bursa'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 1985 yılında mezun olduktan sonra İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde yüksek lisansa başladıysa da, yayıncılığın cazibesine kapılarak uzun yıllar İlim, Risale, İnsan, İz, Ağaç ve Etkileşim Yayınları'nda editör, yayın danışmanı ve yayın yönetmenliği görevlerinde bulundu. 1995-96 yıllarında *İzlenim* dergisini yönetti.

Bugüne kadar 50 kitaba imza atan Armağın özellikle tarih yazıları ve kitaplarıyla geniş bir kitleye ulaşmayı başardı. Halen *Derin Tarih* dergisi genel yayın yönetmenliği ve KETEBE Yayınları'nda yöneticilik yapmakta, konferanslarının yanı sıra *Yeni Şafak*'ta haftalık tarih sohbetleri kaleme almaktadır.

Yaygın bir okur kitlesine ulaşan kitapları arasında şunlar sayılabilir:

Abdülhamid'in Kurtlarla Dansı (3 cilt), Kızıl Elma Peşinde Bir Ömür: Fatih Sultan Mehmed, Küller Altında Yakın Tarih, Büyük Osmanlı Projesi, Avrupa'nın 50 Büyük Yalanı, Osmanlı: İnsanlığın Son Adası, Kâzım Karabekir'in Gözüyle Yakın Tarihimiz, Kızıl Pençe, Fetih ve Fatih (derleme), Satılık İmparatorluk, Osmanlı'yı Kuran Şehir: Bursa'ya Şehrengiz, Petersburg'da Osmanlı İzleri, Cemil Meriç'in Dünyası (derleme), Cemil Meriç Konuşuyor (derleme), Yavuz Sultan Selim Han, Âsım'ın Nesli, Ayasofya Entrikaları, Küresel Kuşatma Karşısında İnsan (derleme).

İçindekiler

<i>Sunuş</i>	9
<i>Önsöz</i>	29
Tarihî gün:16 Haziran 1950	35
İlk icraat: Arapça ezan.....	40
Ezan nasıl ve neden Türkçeleştirildi?	49
Yasağın son yılları.....	56
Kürtlere Türkçe ezan okutmanın anlamı	66
Hukukçu gözüyle Türkçe ezan.....	69
27 Mayıs ve Türkçe ezan.....	71
İnönü'nün elinden gelse ezanı yine Türkçe yapardı.....	78
Hatay ve Kıbrıs'ta Türkçe ezan.....	87
Yazılı tanıklar	92
Ezan şehidi Menderes	96

TÜRKÇE EZANLI YILLARDAN HATIRALAR:

BİR SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI

Millete söz verilmişti.....	105
<i>Şerafettin Gölcük (Prof. Dr.)</i>	
Türkçe ezanı mecburen okurduk	110
<i>Yakup Duman (İmam)</i>	
Birden ağzından “Allahuekber” kelimeleri döküldü	112
<i>Tahir Çağırın (Müezzin)</i>	

Cemaatin tercihine saygılı olmak gerek.....	115
<i>Rauf Denктаş</i>	
1,5 ay hapis yatmıştı	118
<i>Ahmet Gürses</i>	
Menderes Arapça ezanla akıllarda kaldı	120
<i>Orhan Akay</i>	
Allah birdir.....	122
<i>Ökkeş Gedik</i>	
Türkçe olarak bildiği tek söz vardı: “Tanrı uludur”	126
<i>Ayşi Batur</i>	
Biz 46 Demokratıydık	128
<i>Hüseyin Bilgin</i>	
Menderes, Ezan şehididir	130
<i>Naci Yılmaz</i>	
O gün askeriyede tatlı çıkmış, un helvası yapılmıştı.....	132
<i>Cemal Yıldız</i>	
Cezası neyse razıyım dedi, soluğu minarede aldı.....	135
<i>Nuri Dilsiz</i>	
Kaymakamı Yassıada’ya götürdüler.....	136
<i>Mustafa Bilkan</i>	
İbadette İngilizce zorunluluğu olsa ne hissederdiniz?.....	140
<i>Sıddık Dinç</i>	
Amaç halkı Kuran’dan uzaklaştırmaktı.....	143
<i>Hızır Cankurt (İmam)</i>	
Sessizce, dışarıya nöbetçi koyarak ezanı okurduk	147
<i>Cezayir Arslan</i>	
Ezanın Türkçe okunmasına dayanamamıştı	149
<i>Hüseyin Şeker</i>	
Arapça ezanı kim okudu?.....	153
<i>Hamit Çamlıca</i>	
Somuncu Baba’nın bekçisi.....	160
<i>Munise Zehra Özdemir</i>	
İçinden ezanı okur, yüksek sesle “bitti” diye bağırırdı.....	163
<i>Ahmet Cemil Mercan</i>	

Ezan Türkçe okunmaya başlandı, camiler boşaldı.....	168
<i>Nusret Üstünsezer</i>	
Türkçe ezan yüzünden üç yıl babasız geçti.....	174
<i>Hacer Değirmenci</i>	
Gâvur eziyeti.....	180
<i>İsmail Taşdemir</i>	
Kulağa okunan ezan.....	183
<i>Mehmet Akif Usluy</i>	
Yasağın kalktığı gün.....	187
<i>Rifat Nursaçan</i>	
Kur'an'ı koynumuzda gizledik.....	189
<i>Mehmet Günek</i>	
Damlara çıkmış, ezanı bekliyorduk.....	191
<i>Seyfi Evgin</i>	
Arapça ezanın cezası.....	195
<i>Ahmet Tanrıverdi</i>	
Erzurum'da halk sokaklara dökülmüştü.....	197
<i>Mehmet Kırkıncı</i>	
Verginin adı 'boynuz parası'ydı.....	207
<i>Mehmet Kılınç</i>	
Müezzinlere smokin giydirmek istediler.....	209
<i>Yavuz Bülent Bakiler</i>	
Şapka dışında her şey yasaktı.....	211
<i>Ömer Odabaşoğlu</i>	
Sadece delilere dokunulmazdı.....	214
<i>Mehmet Alkan</i>	
Türkçe ezan yüzünden göç ettiler.....	216
<i>Abdullah Gündar</i>	
Hatay'da ilk icraat.....	217
<i>Ahmet Ceylan</i>	
Kendi malımızı çalardık.....	219
<i>Mustafa Akpınar</i>	
Din hürriyeti isteniyordu.....	221
<i>Mehmet Fırınacı</i>	

Uyumazsan ezanı Türkçe okurum!	223
<i>Mehmet Duran</i>	
Düşman işgalinden kurtulur gibi	225
<i>İbrahim Arı</i>	
Gizli gizli okurduk	229
<i>Ali İhsan Özcan</i>	
Sekiz sene Türkçe ezan okudum.....	233
<i>Abdülaziz Kadioğlu</i>	
Arkasında bir kişi kalmamıştı.....	237
<i>Hamdi Baktır</i>	
Millet çok korkmuştu.....	238
<i>Hacı İsmail Baktır</i>	
Kan dökülmesin diye ağlaya ağlaya okudu	239
<i>Mevlüde Uçar</i>	
Telgrafla gelen müjde.....	242
<i>İsmail Yıldız</i>	
Radyoda Kuran nasıl okundu?.....	244
<i>Cevdet Özey</i>	
Müezzinin nutku tutulmuştu.....	246
<i>Rafet Armağan</i>	
İmamın anlattıkları.....	248
<i>Hasan Aksay</i>	
Camiler cemaatsiz kalmıştı	249
<i>Mustafa Kağızman</i>	
Normal ezan zannediyorduk.....	251
<i>Mehmet Ali Sarı</i>	
“İşte resmî emir” dedim	253
<i>Vehbi Vakkasoğlu</i>	
Ekler	
Ezan meselesi.....	263
<i>Eşref Edip</i>	
Tekbir, ezan, kâmet ve salâtn Türkçeleştirilmesi.....	281
<i>Osman Ergin</i>	
17 Haziran 1950 tarihli gazete manşetleri	287
<i>Kaynakça</i>	300

Sunuş

*Emr-i bülendsin ey Ezan-ı Muhammedî.
Kâfi değil sadâna cihân-ı Muhammedî.*

Yahya Kemâl

Takvimler 16 Haziran 1950'yi gösteriyordur. Vakit ikindedir. Beyoğlu İstiklal Caddesi'nde biraz garip kalmış bir camideyiz, Ağa Camii'nde. Geredeli Tahsin adlı bir müezzin çıkar bodur minareye ve tarifsiz bir sevinç içinde İstanbul semalarının yıllardır hasret kaldığı o tutuklu sesi bir anda azat ediverir:

-“Allahuekber, Allahuekber...”

Okudukça bir gül gibi açılır müezzinin güzel sesi.

Bitirir ezanı ve ikişer üçer atlayarak iner merdivenleri. Kendisini caminin avlusunda tebrik etmek için sabırsızlıkla bekleyenler vardır ne de olsa.

Nitekim caminin müdavimlerinden, iyi tanıdığı Polis Komiseri minarenin kapısında kendisini beklemektedir. Önce tebrik için beklediğini sanır. Elini uzatır gülümseyerek. Ancak nedense kaşlarını biraz çatık bulur. Ve komiser, genç müezzinin yakasına yapıştığı gibi doğru karakola çeker.